

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.55>

УДК 368.001.03.005

Ю. Є. Безугла,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту,

Українська інженерно-педагогічна академія

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5885-607X>

Т. І. Дем'яненко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту,

Українська інженерно-педагогічна академія

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9362-635X>

РЕНОВАЦІЙНО-РЕЛЕВАНТНИЙ АСПЕКТ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

J. Bezuhla,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Management, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy

T. Demianenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Management, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy

RENOVATION-RELEVANT ASPECT OF IMPROVING MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES

Діяльність сучасних підприємств завжди пов'язана із реноваційними змінами та внутрішніми й зовнішніми релевантними впливами. Для забезпечення реноваційної стійкості та ефективного стратегічного зростання в умовах невизначеності необхідно мати надійний релевантний захист, який у теорії управління формується в системі економічної безпеки. Економічна безпека підприємства відображає високий реноваційний ступінь захищеності, релевантної гнучкості, стратегічної стійкості та ефективності у досягненні поставлених цілей. Оцінка інноваційно-інвестиційного стану реноваційно-релевантної системи економічної безпеки дозволяє виявити зовнішні та внутрішні загрози, тенденції та характер впливу ризикових факторів. Описана технологія побудови структурно-функціональної моделі дозволяє фінансовим аналітикам бачити логіку виконання нового підходу щодо реноваційного процесу удосконалення економічної безпеки, а також упорядковувати дії, реалізувати релевантно-структурний підхід до оцінки використання стратегічних економічних ресурсів, постійно поновлювати інформаційну базу. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища повинен опиратися на стратегічний набір індикаторів економічної безпеки, що дозволить виявити й оцінити загрози, а також реалізувати необхідний реноваційний комплекс програмно-цільових заходів щодо зниження рівня загроз. Для своєчасного виявлення загроз доцільно створити перелік параметричних показників. При цьому, потрібен гнучкий підхід до його коректування й реалізації відповідно до періодичної перебудови ресурсно-виробничого потенціалу, створення нових господарських важелів, структур релевантного управління. Процес управління ризиками будується на моніторингу показників, їхньому аналізі з урахуванням впливу на поставлені стратегічні цілі, прогнозі можливих змін умов розвитку об'єкта управління, оцінці альтернативних варіантів рішення при виборі найбільш ефективних варіантів. Критерії економічної безпеки підприємства диктують вибір певних показників економічної безпеки об'єкта дослідження, які будуть описувати й характеризувати його

динаміку, рівень основних кількісних і якісних параметрів. Особливе місце займає визначення й використання граничних значень параметричних індикаторів, покликаних сигналізувати про наближення критичного стану об'єкта управління й необхідності зміни стратегії розвитку об'єкта.

The activity of modern enterprises is always connected with renovation changes and relevant internal and external influences. To ensure renovation sustainability and effective strategic growth in conditions of uncertainty, it is necessary to have reliable relevant protection, which in management theory is formed in the system of economic security. The economic security of the enterprise reflects a high renovation degree of security, relevant flexibility, strategic stability and efficiency in achieving the set goals. The assessment of the innovation-investment state of the renovation-relevant system of economic security makes it possible to identify external and internal threats, trends and the nature of the influence of risk factors. The described technology of building a structural-functional model allows financial analysts to see the logic of implementing a new approach to the renovation process of improving economic security, as well as to organize actions, implement a relevant-structural approach to assessing the use of strategic economic resources, and constantly update the information base. The analysis of the external and internal environment should be based on a strategic set of indicators of economic security, which will allow to identify and assess threats, as well as to implement the necessary renovation complex of program-targeted measures to reduce the level of threats. For the timely detection of threats, it is advisable to create a list of parametric indicators. At the same time, a flexible approach to its adjustment and implementation is needed in accordance with the periodic restructuring of the resource and production potential, the creation of new economic levers, relevant management structures. The process of risk management is based on the monitoring of indicators, their analysis taking into account the impact on the set strategic goals, the forecast of possible changes in the conditions of the development of the management object, the evaluation of

alternative decision options when choosing the most effective options. The criteria of the economic security of the enterprise dictate the choice of certain indicators of the economic security of the research object, which will describe and characterize its dynamics, the level of the main quantitative and qualitative parameters. A special place is occupied by the definition and use of limit values of parametric indicators designed to signal the approaching critical state of the management object and the need to change the object's development strategy.

Ключові слова: *управління, підприємство, економічна безпека, процес, стратегія.*

Keywords: *management, enterprise, economic security, process, strategy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Діяльність сучасних підприємств завжди пов'язана із реноваційними змінами та внутрішніми й зовнішніми релевантними впливами. Для забезпечення реноваційної стійкості та ефективного стратегічного зростання в умовах невизначеності необхідно мати надійний релевантний захист, який у теорії управління формується в системі економічної безпеки. Економічна безпека підприємства відображає високий реноваційний ступінь захищеності, релевантної гнучкості, стратегічної стійкості та ефективності у досягненні поставлених цілей. Оцінка інноваційно-інвестиційного стану реноваційно-релевантної системи економічної безпеки дозволяє виявити зовнішні та внутрішні загрози, тенденції та характер впливу ризикових факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління підприємства досліджували такі вчені, як Ванхеде В. [1], Захарчин Г. [2], Бхаттачарія А. [4], Форсман Х. [8], Клемпарський М. [7], Косарева І. [7], Прохорова В. [10-11], Колешук О. [11] та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в дослідженні реноваційно-релевантного аспекту удосконалення

управління економічною безпекою підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальному аспекті, економічна безпека означає нормальне функціонування економічної системи в цілому, здатність внутрішньої економічної системи працювати без проблем та безперешкодно включатися в світову економічну систему. Компромісне визначення економічної безпеки підприємства може бути реноваційним комплексом релевантних заходів, спрямованих на постійний і стабільний стратегічний розвиток економічного функціонування, включаючи механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам. Домінантна мета полягає в поліпшенні управління економічною безпекою шляхом застосування методу структурно-функціонального моделювання як основного реноваційно-релевантного аспекту. Структурно-функціональна модель розробки рекомендацій щодо поліпшення управління економічною безпекою передбачає використання CASE-засобу в програмному продукті VPwin за стандартом IDEF0. Цей реноваційний стандарт дозволяє описати алгоритм поліпшення у вигляді діаграми та наглядно представити послідовність дій для формування основних напрямів поліпшення управління економічною безпекою з точки зору реноваційно-релевантного аспекту. Реалізація цього стандарту здійснюється наступним чином. Перший етап - побудова основного блоку поліпшення, який включає створення контекстної діаграми моделі.

Контекстну діаграму «Управління економічною безпекою» подано на рис.1.

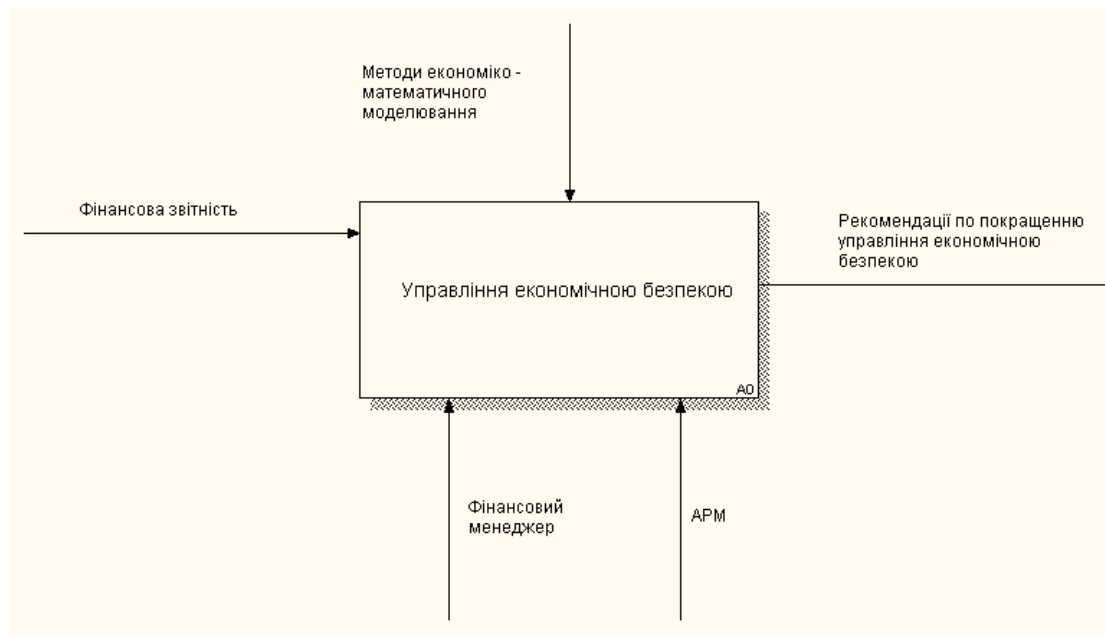

Рис. 1. Контекстно-структурна діаграма моделі у стандарті IDEF0

Також важливо відзначити, що запропонована модель буде мати циклічний характер, оскільки після кожного етапу необхідно здійснювати його «самоконтроль» на предмет аналізу оптимальності реноваційних заходів. На центральній діаграмі розташований блок головної задачі, який відображає сутність моделі, її мету. До центрального блоку йдуть дуги, які визначають: вхідну інформацію, необхідну для управління економічною безпекою; назву модельованого процесу; ініціатора – особу, під управлінням якої проводиться робота по удосконаленню фінансової стратегії – фінансовий менеджер та механізм, за допомогою якого реалізується модельований процес (комп'ютер); вихідний документ – фінансова звітність. На другому етапі моделювання відбувається декомпозиція контекстної діаграми, що призводить до створення діаграми, яка відображає структуру, тобто сукупність етапів процесу, який був відображений на контекстній діаграмі. Діаграма для модельованого процесу представлена на рисунку 2.

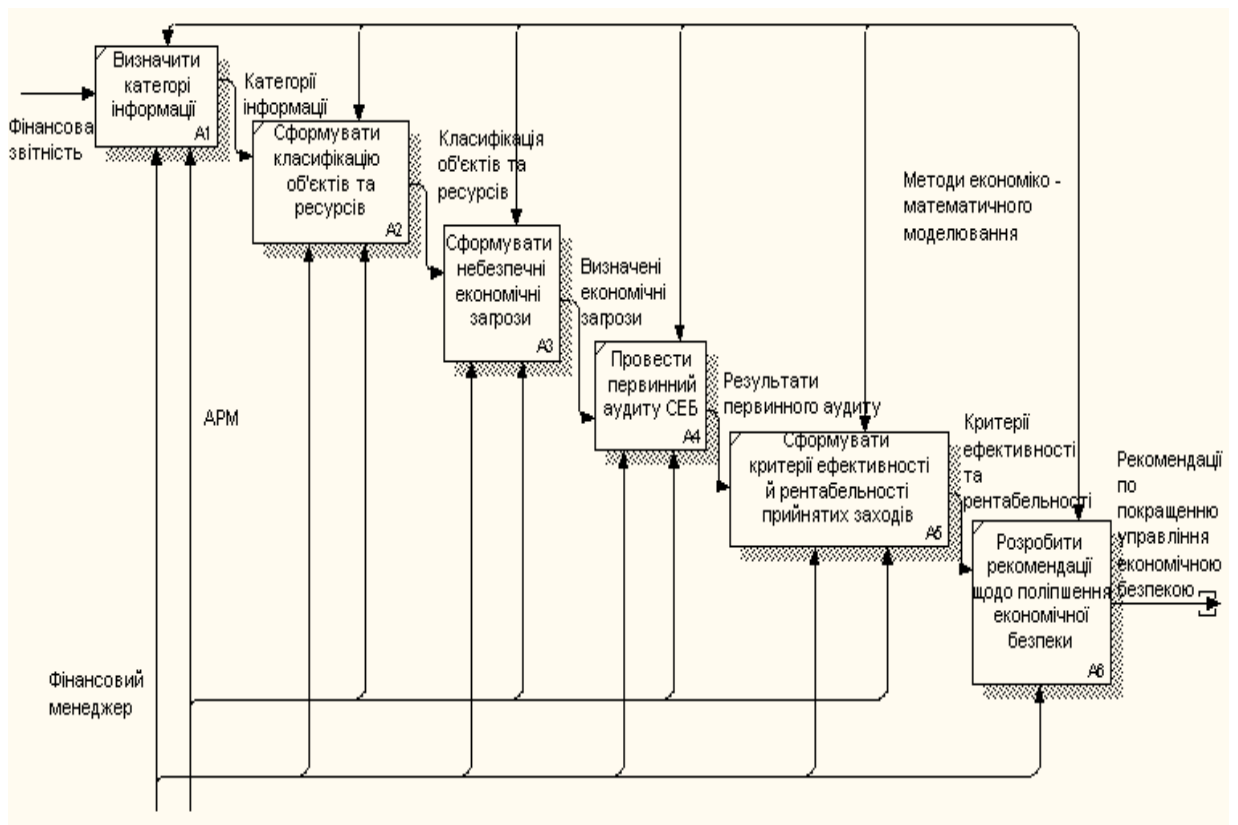

Рис. 2. Декомпозиції контекстно-структурної діаграми (стандарт IDEF0)

На рис. 2, процес управління економічною безпекою передбачає шість послідовних етапів: визначити категорії інформації; сформувати класифікацію об'єктів та ресурсів; сформувати небезпечні економічні загрози; провести первинний аудит СЕБ; сформувати критерії ефективності й рентабельності прийнятих заходів; розробити рекомендації щодо поліпшення економічної безпеки.

Необхідно відзначити, що інтерфейс дуги переходять з контекстної діаграми на декомпозиційну з урахуванням вкладеного змісту. Блоки між собою пов'язані послідовними діями, що дозволяє наглядно проілюструвати рух інформаційних потоків. Наступне побудування моделі передбачає декомпозицію етапу. Діаграму декомпозиції цього блоку подано на рис. 3. Розробляючи правила та прийоми ефективності реалізації напрямків економічної безпеки, економічна стратегія підприємства – з моменту

визначення її місії, формування її виробничого профілю й протягом усього періоду функціонування – повинна бути орієнтована на підтримку конкурентної переваги, запобігання її банкрутства, забезпечення тривалого стратегічно-реноваційного функціонування, що має змінний характер.

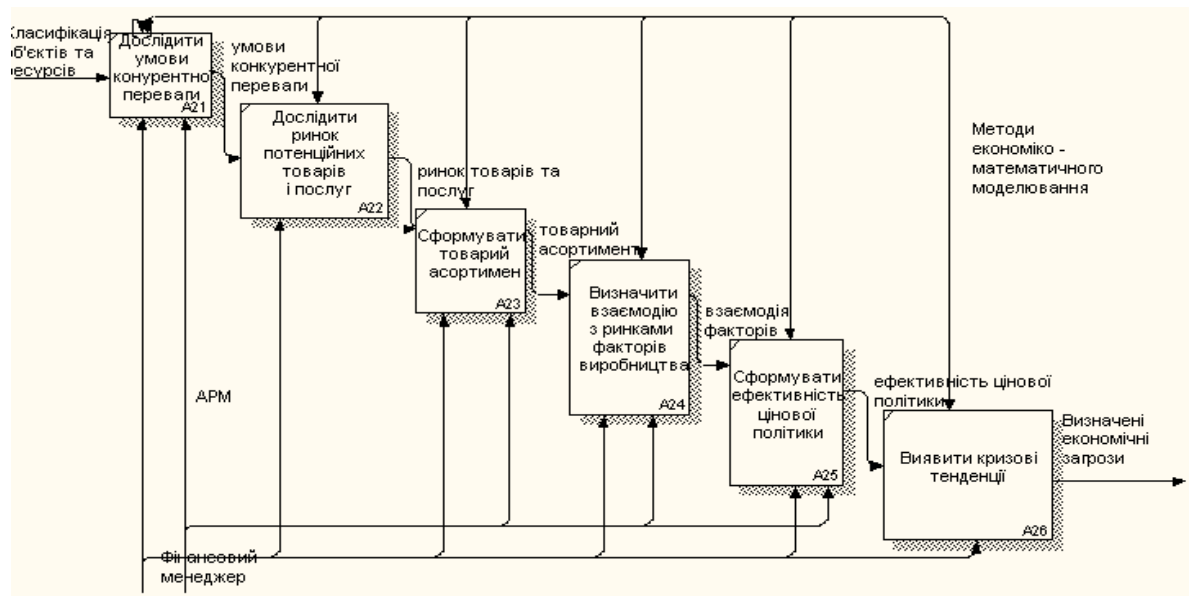

Рис. 3. Декомпозиції контекстної діаграми (стандарт IDEF0)

Описана технологія побудови структурно-функціональної моделі дозволяє фінансовим аналітикам бачити логіку виконання нового підходу щодо реноваційного процесу удосконалення економічної безпеки, а також упорядковувати дії, реалізувати релевантно-структурний підхід до оцінки використання стратегічних економічних ресурсів, постійно поновлювати інформаційну базу. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища повинен опиратися на стратегічний набір індикаторів економічної безпеки, що дозволить виявити й оцінити загрози, а також реалізувати необхідний реноваційний комплекс програмно-цільових заходів щодо зниження рівня загроз.

Для своєчасного виявлення загроз доцільно створити перелік параметричних показників. При цьому, потрібен гнучкий підхід до його коректування й реалізації відповідно до періодичної перебудови ресурсно-

виробничого потенціалу, створення нових господарських важелів, структур релевантного управління. Передбачається, що реноваційною основою формування параметричних показників є тісний взаємозв'язок економічної безпеки підприємства із ризиком. Процес управління ризиками будується на моніторингу показників, їхньому аналізі з урахуванням впливу на поставлені стратегічні цілі, прогнозі можливих змін умов розвитку об'єкта управління, оцінці альтернативних варіантів рішення при виборі найбільш ефективних варіантів. Критерії економічної безпеки підприємства диктують вибір певних показників економічної безпеки об'єкта дослідження, які будуть описувати й характеризувати його динаміку, рівень основних кількісних і якісних параметрів. Особливе місце займає визначення й використання граничних значень параметричних індикаторів, покликаних сигналізувати про наближення критичного стану об'єкта управління й необхідності зміни стратегії розвитку об'єкта. Граничні значення - це граничні величини, недотримання значень яких перешкоджає нормальному ходу розвитку різних елементів відтворення, приводить до формування негативних, руйнівних тенденцій для муніципального утворення. Таким чином, показники, за якими визначені граничні значення, виступають системою показників економічної безпеки.

У сучасних умовах ринкової економіки, де підприємства стикаються з широким коливанням зовнішніх факторів, фінансовими ризиками та загрозами від окремих суб'єктів господарювання, важливим реноваційним напрямком фінансового менеджменту є забезпечення фінансової безпеки підприємства. Для успішного стратегічного вирішення цього завдання необхідно створити ефективну систему моніторингу фінансової безпеки, яка дозволить вчасно виявляти сигнали кризи та запобігати небезпеці. Така реноваційно-релевантна система повинна мати просту структуру, бути зрозумілою та ефективною, при цьому вимагати мінімальних витрат на її створення, бути гнучкою, надійною, швидко адаптуватися до змін у середовищі та забезпечувати максимальну взаємодію між її структурно-

релевантними елементами.

Для проведення дослідження економічної безпеки підприємства використовується методологія реінжинірингу бізнес-процесів (BPR). У ринковій економіці моніторинг має велике значення через високу рухливість, нестійкість соціально-економічних показників та наявність диспропорцій, що потребують постійного дослідження.

Система економічної безпеки підприємства, як і будь-яка інша, потребує постійного реноваційного оновлення з метою підтримання можливості адекватно реагувати на зміни умов його функціонування. А отже, це підтверджує необхідність проведення моніторингу внутрішнього і зовнішнього середовища, що дозволить підтримувати систему квазі-індикаторів в актуальному стані та безперечно впливає на якість управлінських реноваційних рішень щодо виявлення, нейтралізації та попередження можливих загроз фінансовій безпеці підприємства. Проте важливо відзначити, що для запобігання прояву потенційної небезпеки необхідна ефективна система реноваційного захисту фінансових інтересів підприємства. Ця система полягає у вчасному виявленні причин відхилення рівня квазі-індикаторів від критеріальних параметричних значень, оцінці фінансової стійкості підприємства та у координації дій для забезпечення умов його функціонування як суб'єкта фінансових відносин. Розробка основних положень процесу виявлення існуючих та потенційних загроз фінансовій безпеці підприємства є дуже важливою.

У світовому та вітчизняному менеджменті існують розвинуті концепції, спрямовані на процеси, які дозволяють ефективно управляти змінами. Такі концепції, як бізнес-інжиніринг, бізнес-моделювання і реінжиніринг бізнес-процесів, передбачають побудову формальних методик управління. З їх допомогою можна не лише ефективно відстежувати характеристики бізнесу, а й контролювати їх взаємозв'язки.

Для зміни системи управління економічною безпекою підприємства необхідно використовувати певний квазі-метод, який дозволяє провести цей

процес максимально ефективно. На сьогоднішній день найпрогресивнішим методом у цій сфері є реінжиніринг бізнес-процесів, який включає методологію структурного аналізу та проектування.

Бізнес-процес - це сукупність операцій, що описують певний процес виробництва товарів або надання послуг, або управлінську процедуру.

Реінжиніринг - це фундаментальне переосмислення і радикальне перепроjektування бізнес-процесів з метою досягнення значного поліпшення в таких ключових показниках результативності, як витрати, прибутковість, якість, рівень обслуговування та оперативність.

Реінжиніринг BPR (Business Process Reengineering) - це напрям, що поєднує управління і інформатизацію. Цей напрям вимагає нових засобів для розв'язання проблемної інформації, які зрозумілі як менеджерам, так і розробникам інформаційних систем управління. Інтеграція ключових досягнень інформаційних технологій і створення відповідних інструментальних засобів підтримки реінжинірингу є необхідними для цього.

Основними заходами реінжинірингу є виділення основних бізнес-процесів, їх опис на загальнодоступній мові і аналіз з метою подальшого перетворення для досягнення необхідних показників результативності [3, 8]. Застосування реінжинірингу має кілька цілей: зниження собівартості продукту шляхом покращення управління; керування якістю продукції та сертифікація підприємства згідно з міжнародними стандартами якості; скорочення часу реакції підприємства для швидкого оброблення замовлень та розроблення нової продукції; ефективне управління організаційною структурою; формалізація фінансово-господарської діяльності підприємства; уніфікація операцій ділового циклу; ефективне використання складних та простих систем автоматизації управління підприємством; краще виявлення та задоволення потреб клієнтів організації.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
Оснoву технології оптимізації діяльності підприємств складає реноваційно-

релевантний підхід. Перевагою цього підходу перед функціональним є можливість моделювання діяльності підприємства, що дозволяє розглянути декілька варіантів перерозподілу функцій і вибрати оптимальний для конкретного підприємства. Одним з ключових факторів успіху проекту з оптимізації діяльності підприємства є адекватне визначення реноваційних пріоритетів при визначенні бізнес-процесів, які підлягають оптимізації. Часто разом з реінжинірингом бізнес-процесів використовують CASE-технології, що базується на методі структурного аналізу та проектування SADT. Особливістю цього стандарту є можливість наочно відобразити послідовність виконання будь-якого процесу, включаючи процес моніторингу економічної безпеки підприємства.

Методологія SADT - це набір методів, правил і процедур, які використовуються для створення функціональної моделі об'єкту. Ця модель відображає функціональну структуру об'єкту, тобто дії, які він виконує, і зв'язки між ними. Основні елементи методології SADT базуються на таких принципах: використання графічного представлення блочного моделювання. Графіка блоків і дуг SADT - це діаграми, які відображають функцію (процес) у вигляді блоку, а вхідні/вихідні інтерфейси показуються дугами, які входять і виходять з блоку. Ці дуги моделюють взаємодію блоків і виражають «обмеження», які визначають, коли і як функції виконуються і керуються; вимога до строгості і точності. Виконання правил SADT потребує достатньої строгості і точності, але не накладає надмірних обмежень на дії аналітика. У будь-якої системи є межа, яка відокремлює її від зовнішнього оточення. Взаємодія системи з цим оточенням може бути розглянута як вхід, вихід, управління і механізм. Вхід - це ресурс, який система переробляє, відображається з лівої сторони блоку. Вихід - це результат діяльності системи, відображається з правої сторони блоку. Управління - це стратегії і процедури, під управлінням яких відбувається робота, відображається з верхньої сторони блоку. Механізм - це ресурси, необхідні для проведення роботи, відображається з нижньої сторони блоку. Перебуваючи під управлінням,

система перетворює вхідні дані у вихідні, використовуючи певні механізми. В IDEF0-моделі система представлена як сукупність взаємодіючих робіт або функцій. Така функціональна орієнтація дозволяє аналізувати функції системи незалежно від об'єктів, з якими вони працюють. Це дозволяє більш чітко моделювати логіку і взаємодію процесів організації.

Економічна безпека підприємств у умовах зростання внутрішніх та зовнішніх загроз, спровокованих процесами глобалізації, динамікою нарощування інформаційних технологій, проблемами екологічного та соціального характеру, є об'єктом різновекторного дослідження для пошуку результативних стратегій реноваційно-релевантного управління, забезпечення ефективності діяльності та обґрунтування напрямків подальшого стратегічного розвитку.

Література

1. Agrawal R., Wankhede V., Kumar A., Upadhyay A., Garza-Reyes J. Nexus of circular economy and sustainable business performance in the era of digitalization. *International Journal of Productivity and Performance Management*. 2021. Vol. 71, No 3, P. 748-774.
2. Bezuhla J., Kononenko Ya., Bytiak O., Zacharchyn H., Korin M. Renovation and sustainable development of the industrial energy enterprise: economic and legal management mechanism. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* [this link is disabled](#). 2021. Vol.628, No 1. P. 1–8.
3. Bezuhla J. Scenarios of enterprises economic activity development. *Actual Problems of Economics*. 2015. No 170(8). P. 402–408.
4. Bhattacharya A. Achieving sustainability in supply chain operations in the interplay between circular economy and Industry 4.0. *Production Planning & Control*. 2021. No 10. P. 867–869.
5. Forsman H. Innovation capacity and innovation development in small enterprises. A comparison between the manufacturing and service sectors. *Research Policy*. 2011. Vol. 40, No 5. P. 739–750.

6. Horng J., Chou S., Liu C., Tsai C. Creativity, aesthetics and eco friendliness: A physical dining environment design synthetic assessment model of innovative restaurants. *Tourism Management*. 2013. Vol. 36. P. 15–25.
7. Klemparsky M., Kosareva I., Bezugla J. Strategic influence of external sphere on machine-building enterprises activity. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. Vol. 1, No 24. P.374-382.
8. Mazzucato M. From market fixing to marketcreating: a new framework for innovation policy. *Industry and Innovation*. 2016. Vol. 23, No 2. P. 140–156.
9. Mukhametlatypov R., Gafarova A. 2013. Plans of the joint-stock ownership of employees. *ESOP*. 2013. No 6. P. 389-390.
10. Prokhorova V., Bezugla J. Enterprise cash flow optimization based on factoring. *Actual Problems of Economics*. 2015. No 172 (10). P. 452–457.
11. Prokhorova V., Bezugla Y., Koleshchuk O., Zaitseva A. Formation of economic freedom and entrepreneurial culture as strategic dominants of enterprise development transparency. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. No 6/13 (126). P. 24–32.

References

1. Agrawal, R., Wankhede, V., Kumar, A., Upadhyay, A. and Garza-Reyes, J. (2021), “Nexus of circular economy and sustainable business performance in the era of digitalization”, *International Journal of Productivity and Performance Management*, Vol. 71, No 3, pp. 748-774.
2. Bezugla, J., Kononenko, Ya., Bytiak, O., Zacharchyn, H. and Korin, M. (2021), “Renovation and sustainable development of the industrial energy enterprise: economic and legal management mechanism”, *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* [this link is disabled](#), Vol.628, No 1, pp. 1–8.
3. Bezugla, J. (2015), “Scenarios of enterprises economic activity development”, *Actual Problems of Economics*, vol.170(8), pp. 402–408.
4. Bhattacharya, A. (2021), “Achieving sustainability in supply chain

operations in the interplay between circular economy and Industry 4.0”, *Production Planning & Control*, vol.10, pp. 867–869.

5. Forsman, H. (2011), “Innovation capacity and innovation development in small enterprises. A comparison between the manufacturing and service sectors”, *Research Policy*, Vol. 40, No 5, pp. 739–750.

6. Horng, J., Chou, S., Liu, C. and Tsai, C. (2013), “Creativity, aesthetics and eco friendliness: A physical dining environment design synthetic assessment model of innovative restaurants”, *Tourism Management*, Vol. 36, pp. 15–25.

7. Klemparsky, M., Kosareva, I. and Bezugla, J. (2018), “Strategic influence of external sphere on machine-building enterprises activity”, *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, Vol. 1, No 24. P.374-382.

8. Mazzucato, M. (2016), “From market fixing to marketcreating: a new framework for innovation policy”, *Industry and Innovation*, Vol. 23, No 2, pp. 140–156.

9. Mukhametlatypov, R. and Gafarova, A. (2013), “Plans of the joint-stock ownership of employees”, *ESOP.*, vol.6. P. 389-390.

10. Prokhorova, V. and Bezuhla, J. (2015), “Enterprise cash flow optimization based on factoring”, *Actual Problems of Economics*, vol.172 (10), pp. 452–457.

11. Prokhorova, V., Bezuhla, Y., Koleshchuk, O. and Zaitseva, A. (2023), “Formation of economic freedom and entrepreneurial culture as strategic dominants of enterprise development transparency”, *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, vol.6/13 (126), pp. 24–32.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2024 р.